

DESPINA SKELETTI-BUDIȘTEANU

SERTARELE CU SECRETE

Din istoria familiilor boierești
Budișteanu și Skeletti

Prefață de Filip-Lucian Iorga

PREFAȚĂ

„*S*ă nu muriți”. Acesta este titlul poeziei scrise de tatăl său, cu care Despina Skeletti-Budișteanu își încheie cartea. Evident că moartea biologică a lovit și va lovi în continuare și că niciunul dintre noi nu ne vom putea ascunde de ea. Mai există, însă, o moarte pe care cărți ca aceasta cu care vă întâlniți acum ne pot ajuta să o învingem. Pentru că și uitarea e tot un fel de moarte. Și pentru că, amintindu-ne și trecând mai departe amintirile noastre, putem trăi dincolo de moartea biologică.

Așa se nasc aici, la o a doua viață, datorită Despinei Skeletti-Budișteanu, nenumărate episoade și portrete de altădată care, fără povestitor, ar fi fost sortite dispariției definitive. Totul pleacă de la vechi documente, însemnări de familie și fotografii, salvate din urgia istoriei, a prigoanei comuniste, a arestărilor, mutărilor și exilului. Bucățele fragile de hârtie care poartă cu ele memoria și destinul unei familii și ale unei țări.

Din sertarele miraculoase ale memoriei pornesc către noi personaje: în primul rând, Tatăl mult iubit și deseori absent, juristul și scriitorul Radu Budișteanu, descendentul uneia dintre cele mai vechi familii boierești din Țara Românească și o minte excepțională, ministru al Cultelor

și Artelor în guvernul Gigurtu. Implicarea sa politică, opțiune pe care noi astăzi o putem discuta la rece și chiar critica, prin prisma experienței istorice acumulate, aduce drama majoră în familia autoarei. Timp de două decenii, Radu Budișteanu va trece prin închisorile carliste și comuniste, lăsând în urmă o familie sfâșiată și prigonită, oferind însă și un exemplu de demnitate și verticalitate.

Cele care au dus familia mai departe, ca în atâtea alte cazuri, au fost femeile: în primul rând Mama, Lia Vignali Budișteanu, care studiasc sculptura la Paris, cu marele Bourdelle, dar care își va întreține familia, în anii grei ai comunismului, cosând. Apoi Sofia Tuduri, „Budi”, bunica maternă, urmașă a mai multor familii boierești din Moldova, printre care și neamul Gane, și care vine cu tot cortegiul de rubedenii inteligente, calde și pline de umor. Constanța Cârstoceanu Budișteanu, „Mama Tanți”, bunica paternă, e născută și ea boieroaică, urmașă a Frumușenilor și a Otetelișenilor, dar, lucru mai puțin obișnuit pentru o doamnă din înalta societate a epocii, se preocupă de drepturile femeilor și devine chiar ziaristă și militantă feministă. Ceea ce sigur că nu o va salva de prigoana comuniștilor, care nu vor ezita să o aresteze la vârsta de 77 de ani și să o trimită la Canal.

O altă figură tutelară a familiei este bunicul matern, „Bunio”, inginerul și arhitectul italian care s-a stabilit în România și care a construit aici. Biografia lui ne amintește că, pe vremea înțeleptului Rege Carol I, România era țară de imigrație, și nu de emigrație. Nu românii plecau să lucreze în Italia, ci italienii veneau la noi, în căutarea unei vieți mai bune și gata să construiască pentru România. Detaliu care merită și astăzi mai des rememorat. Pagini pline de umor și de duiosie scrie Despina Skeletti-Budișteanu și despre bunicul patern, magistratul Cicerone Budișteanu, „Cero” sau „Tata mare”, tipul

boierului blajin din alte vremi. Un alt mare senior evocat este socrul autoarei, Emil Skeletti, militar de carieră care i-a fost aghiotant Regelui Ferdinand Întregitorul, dar și artist sensibil, compozitor de cântonete italiene. Fiul lui, Vlad Skeletti, urmaș prin mama lui al familiei princiere a Mavrocordaților, avea să fie prieten al Regelui Mihai I. Volumul ne pune la dispoziție, printre alte multe mărturii inedite din arhiva de familie, și o serie de valoroase însemnări ale lui Emil Skeletti.

Și câte alte personaje nu ne evocă această carte. Boieri și cucoane, guvernante, spălătorese, oameni politici, intelectuali, pacienți ai Anei Aslan. Și fiindcă tot am pomenit numele acestei mari personalități a științei românești, poate nu fără mirare veți descoperi că Despina Skeletti-Budișteanu i-a fost secretară personală la Institutul de Geriatrie și că i-a stat alături timp de un deceniu.

Vom intra în casa copilăriei autoarei, cămin așezat și pașnic, ca pe vremuri. Ne vom plimba prin Bucureștiul anilor 1930, alături de doi copilași și de guvernanta lor franțuzoaică. Așa era pe atunci în casele boierești: nu puteau lipsi guvernantele nemțoaice și franțuzoaice, care aduceau cu ele limbile străine și deschiderea generoasă către lume a unei elite conștiente și educate, cosmopolite și, în același timp, iubitoare de țară. Pașii ne vor purta inclusiv pe strada General Budișteanu, denumită astfel în cinstea unui unchi al autoarei, erou al Războiului de Independență și personaj principal al unei istorii care leagă încă o dată neamul Budiștenilor de Familia Regală și de istoria cea mare a țării. Nu v-o spun aici, dar cred că o veți găsi interesantă.

Vom merge în vacanță la moșie, ne vom plimba cu caleașca sau bihunca și, înfometăți, ne vom înfrupta cu mămăligă, smântână și păsări fripte. Vom trăi spaimele războiului și distrugerile provocate de bombardamente, ne vom aminti florii amorului, vom încerca să supraviețuim

în timpul urgiei comuniste și vom fi forțați să lăsăm totul și să plecăm în exil. Dar, conduși de autoare, ne vom întoarce întotdeauna acasă, în țară.

De când am cunoscut-o, am admirat la Despina Skeletti-Budișteanu dorința de a nu lăsa istoria familiei sale să piară. Și voința de a scrie. Dar nu numai propriei sale familii îi face un bine, scriind cu inteligență, umor și sensibilitate, cu detalii neștiute și reflecții pline de luciditate povestea unor lumi trecute. Ne face un bine tuturor celor care vrem să știm ce a fost, pentru a înțelege mai bine cine suntem.

Și mai face un lucru Despina Skeletti-Budișteanu. În ciuda tuturor dramelor prin care au trecut familia sa și ea însăși, nu vorbește despre extincție, despre dispariția boierimii. Dimpotrivă, pledează pentru memorie și continuitate, pentru nevoia de elite. Are un fiu, o nepoată și un nepot pe care îi vede astăzi purtători ai rolului și ai rostului vechilor neamuri din care se trag.

Vă las acum să citiți cartea Despinei Skeletti-Budișteanu, care ne poate învăța cum să nu uităm și, astfel, cum să nu murim!

FILIP-LUCIAN IORGA

Dedic această carte tuturor cititorilor mei

CUVÂNT-ÎNAINTE

*T*rebuie să ne grăbim. Voi, cititorii mei, cu cititul, eu cu scrisul.

În orice moment mi-e teamă că sertarele vor fi aruncate de cineva, așa vechi cum sunt.

Să fim realiști. Se mai poate și ca, fiind copleșită de pulberea vremii, să dispar totuși eu mai înaintea sertarelor mele.

Despre ce va fi vorba eu știu, dar nu vă spun încă.

De aceea, să nu așteptăm să vedem ce se întâmplă.

Mai bine să ne grăbim.

CAPITOLUL I

SERTARELE MELE

 e curând, fiul meu, Bogdan, s-a întors de la București, unde are obiceiul, de câte ori se duce, să treacă și prin fața caselor pe unde am locuit noi de-a lungul anilor. De data aceasta, oprindu-se din nou și privind cu nostalgie casa în care s-a născut, l-a văzut noul proprietar, un om cumsecade, care l-a întrebat pe cine caută, mai ales că-l văzuse fotografiind de pe stradă. Așa, intrând în vorbă, respectivul i-a spus că a găsit în pod, după ce a devenit proprietar, o valiză nu prea mare, plină cu hârtii. Nu le-a cercetat, neavând nici timpul necesar și neinteresându-l, dar le-a lăsat unde le-a găsit. Dacă Bogdan crede că-i pot fi de folos lui, poate să poftească înăuntru să le vadă.

Zis și făcut. Și concluzia este că m-am pomenit, când s-a întors în Franța, unde tocmai mă găseam, că-mi aduce această mică valiză în care eu, la rezezeală, înainte să părăsim România, pusesem ce am mai găsit din scrisorile și notițele vechi pe care le tot adunam în cine știe ce scop...

Privind fotografia lui Bogdan, pe care o făcuse acum în fața casei, și valiza cu hârtii vechi depusă după atâția ani în fața mea, nostalgia m-a cuprins și pe mine, dar nu l-a părăsit nici pe el. S-a așezat în grădină lângă mine,

a început să-mi povestească cum a găsit casa, cum arăta interiorul gol unde a putut face chiar și fotografii, deoarece noul proprietar nici nu se mutase încă. I-a rămas în special imaginea parchetului, același ca pe vremea copilăriei lui, strălucind cu aceleași reflexii. Proprietarul l-a întrebat, văzându-l cum fixează atent parchetul, cum îl îngrijeam noi pe vremuri, deoarece, el necunoscându-i calitatea, nu ar vrea să-l strice. Bogdan i-a povestit ce știa el, de când era mic de tot, căci se născuse chiar în această încăpere, în care pe vremea aceea se găsea dormitorul mamei lui, iar mai apoi a „circulat” pe acolo în patru labe, de-a bușilea, până s-a ridicat în picioare. Își amintea încă mirosul benzinei cu care se „spăla” parchetul, imediat ce prindea cea mai mică umbră care-i putea întuneca frumusețea. După benzină, mirosul cerii parfumate, care se putea întinde în strat subțire, frecându-se cât mai mult, în lungul și în latul camerei, cu o „perie grea” (așa i se spunea) și care, într-adevăr, era foarte grea, căci cu cât era mai grea, cu atât luciul venea mai repede la suprafață și devenea mai intens. Perie pe care a încercat și el s-o miște din loc, dar nu a reușit decât după câțiva ani, când ajunsese „mare”. Plimbându-se prin încăperi, ochii lui căutau trecutul, pe care îl găseau în toate colțurile.

Pe scara interioară care ducea de la parter la etajul I se afla o ușă care se deschidea în balconul de pe fațada casei, deasupra intrării. Se vedea, mic, ca atunci când, în fiecare seară, după ce mânca, în loc să se ducă la etajul de sus, la baie, deschidea pe furiș această ușă și, tiptil, ieșea pe balcon să scruteze strada ca să vadă dacă se mai jucau copii pe afară și, de acolo, sărea pe un mic gard, și mai departe pe încă unul mai scund, în curte, iar de acolo direct pe trotuar, unde împreună cu ceilalți mai trăgea și el o „porție” de joacă. Din aproape toate casele ieșeau copiii la joacă, după

școală. Aici se afla câmpul lor de bălăie și câteodată unii mai prelungeau plăcerea, chiulind de la culcare. Strada nu era mare și era aproape necirculată. De-a lungul ei era întreruptă și de un rond, locul suprem de întâlnire, unde se petreceau cele mai interesante aventuri. Când serile, Tante Adine, mătușa în a cărei grijă fusese el de mic, îl striga, cu glas foarte domol, pe franțuzește, „Allons Bogdan, allons Bogdan”, crezând că se află în baia de sus, el, ciulind din stradă urechile ca să nu piardă cumva chemarea, o auzea de oriunde și se grăbea să vină repede la culcare. Melodia glasului ei blând cu accentele trase pe franțuzește, ca să le învețe copilul corect, l-a acompaniat toată viața și i-a dat curajul să învețe și alte limbi străine, pe care și le-a însușit cu ușurință, servindu-i mult mai târziu.

Bogdan a fost 12 ani elev la Liceul „Petru Groza”, în apropierea căruia se afla locuința noastră, de acolo culegând toate experiențele normale din școală, atât cu privire la învățatură, cât și în ce privește legătura de prietenie cu nenumărații lui colegi, pe care i-a regăsit acuma, peste 55 de ani, pe unii pensionari sau pe alții încă pe poziții importante prin țară și prin străinătate, pe unde a avut ocazia să circule des.

În partea cealaltă a camerei în care văzuse lumina zilei se găsea o terasă de pe care se cobora direct în grădină, dar terasa era acum închisă cu geamuri de jur împrejur și așa îi părea mult mai mică decât în vremea copilăriei. Cum cobora câteva trepte, ajungea jos în fața a patru boschete mari de hortensii roz și albastre, pe care nu le îngrijea nimeni. Nimeni, din toată casa aceea arhiplină ca un stup de albine, nu avea timp și niciun interes pentru ele. Puteau să piară toate. În ciuda acestui fapt, florile au rămas totuși, ani de zile, superbe. Aici venea de multe ori de la școală, cu colegii, și mai născociau câte un joc

pasionant. Ascunși după tufele de hortensii roz și albastre au fumat prima țigară și li s-a făcut pe loc rău.

Pe când îmi povestea, îmi aduceam și eu aminte cum câteodată, când veneam seara de la serviciu, îi mai găseam jucându-se în grădină, sau mai târziu, numai așa rezemați de gard, stând de vorbă (probabil despre fete, îmi ziceam eu, gândindu-mă că venise vremea fetelor). Al meu era de câțiva ani îndrăgostit de Claudia Cardinale și-mi povestea că toți băieții din clasă sunt îndrăgostiți de câte o actriță, mulți de Gina Lollobrigida... Fetele erau mai „proaste”, fiindcă se îndrăgosteau de băieții din clasă... , îmi spunea el pe atunci, pe când intra cu mine în grabă în casă, unde începeam ritmul sfârșitului de zi. Eu veneam întotdeauna, după serviciu, grăbită și istovită. Îl ascultam cu o jumătate de ureche, ceea ce a observat, iar mai târziu mi-a spus-o, dar de fapt mă amuzau scurtele lui precizări despre viața pe care începuse s-o trăiască în cadrul școlii, interesându-mă tot ce avea legătură cu dezvoltarea lui. Din păcate, ritmul vieții familiei noastre fiind pe atunci impus de organizarea societății în care trăiam, nu era niciodată nici timp destul, nici locul potrivit pentru exteriorizarea sentimentelor, așa cum aș fi dorit eu s-o fac.

Odată intrați ne izbea pe amândoi mirosul grozav de bucate ce venea din „laboratorul lui Mali (mama mea)”, o mare meșteră în a face din nimic ceva bun. Eu aduceam cu o zi înainte cumpărăturile, adică ce găseam în piața Filantropia, prin care treceam în drum spre Institutul de Geriatrie, unde eram secretara Doamnei Profesor Aslan, și la întoarcerea acasă. Mai demult aici se găseau de toate. Piața Filantropia fusese o piață foarte frumoasă și mult căutată de bucureșteni, care veneau chiar din alte cartiere, special să-și facă cumpărăturile aici. Se găseau lucruri bune de toate felurile și, așa cum erau așezate pe tețgele, te puteai

bucura la tot pasul de varietatea coloritului lor, care-ți răpea privirea, și de vocile melodioase ale țăranilor care-și aduceau produsele chiar de la ei de-acasă, toate foarte proaspete și gustoase. Cum familia mea a locuit de când eram fratele meu și cu mine copii prin apropierea acestei piețe și mai apoi, obligați de soartă să ne mutăm din casa de familie, întâmplarea a făcut să fim adăpostiți de o prietenă a mamei tot în apropierea ei, am putut să ne aprovizionăm zilnic de acolo, firește dacă ne mulțumeam cu ce se găsea în ultimul timp, adică mai nimic. În ultima vreme, iar Bogdan s-a născut tocmai atunci, nu se mai găsea decât... ce se găsea, așa că în fiecare zi nu se putea cumpăra decât un singur fel de zarzavat, ouă foarte rar, lactate aproape deloc și toate erau din ce în ce mai rar aduse direct de țărani, ci dimpotrivă, aceștia erau împiedicați să vină cu mărfuri, pe care acum le aduceau producătorii de la stat. Tot omul trebuia să se mulțumească cu orice și așa oricând găseam numai acest „orice”. Norocul era că treceam zilnic prin „piață”, așa că reușeam să aduc câte ceva de-ale mâncării. Mama, oricare ar fi fost situația, văzând și făcând, dădea naștere din acest „orice” la ceva. Era mare maestră — ca de altfel și în multe alte domenii —, strângea ce aduceam, împărțea în mai multe porții, pe mai multe zile, ca să ne ajungă la toți. Le combina și le amesteca și reușea să scoată de fiecare dată așa bucate bune, încât cum intrai în casă se simțea mirosul lor și până ajungeai la masă mureai de foame și de poftă. Fratele meu și cu mine am fost de mici niște mari mâncăi și numai locuind împreună cu toții am reușit să ne ajutăm.

Și așa, mama organiza cursul zilelor noastre și se ocupa personal de toate, în special de mâncare. Fusesse și obișnuită așa, pentru că în familia bunicii mele materne, cu care am locuit în prima copilărie în casa de familie,

construită de bunicul pentru toți ai lui, și unde reușisem să trăim cu toții împreună un timp, se gătea foarte bine la toate etajele. Pe atunci, bucătăriile zbârnâiau de treabă. Bunica și familia ei erau moldoveni și moldovence și aceasta se simțea începând de la farfuriile pline cu porții serioase și foarte gustoase, care se aflau fără discuție și în fața noastră. Bunicul fusese italian, venit la sfârșitul secolului al XIX-lea și rămas în România, îndrăgostit de bunica. Ea gătea perfect atât românește, cât și italienește, ceea ce a moștenit și mama mea. Desigur că atunci când mama a învățat să gătească italienește a trecut și pe lângă bucătăria franceză, așa că pentru noi era o continuă desfătare și motiv de concurs să ghicim ce fel de mâncare avem în farfurie. Despre sărbătorirea aniversărilor sau a onomasticilor o să vă povestesc tot aici, dar altă dată, căci acuma nu vreau să rup șirul amintirilor lui Bogdan.

Cu ochii întredeschiși îl tot ascultam cum își amintea și-mi povestea cum îi chema pe copiii de pe stradă și că vreo două case mai departe de noi trăia fratele lui Ceaușescu. Cu toții mergeau la același liceu.

Mi-aduceam și eu aminte, cu mare dor, de ziua când, cu mânuța lui în mâna mea, l-am dus prima oară la această școală. Se afla, sub denumirea nouă de „Petru Groza”, în aceeași clădire unde fusesem și eu la „Școala primară de fete nr. 30” și emoția era, poate, tot așa de mare pentru mine ca și pentru el. Știam cum arăta această clădire și pe dinafară și pe dinăuntru. O avusesem dirigintă, în cele patru clase primare, pe Doamna Devechi. Parcă o văd. Acuma, însă, îmi duceam copilul acolo, în prima sa zi de școală.

Rămăsesem așezată în grădină. Bogdan, și el cu amintirile lui, lângă mine. El observase că mă aflam undeva departe, pe gânduri. Eram în special foarte mișcată să

văd cum astăzi, la 45 de ani de la plecarea din România, simțurile foarte tânărului meu fiu de pe atunci fuseseră atât de zdruncinate de trecutul lui reînfrapat prin parfumul emanat de ceara de parchet, care i se impregnase în nări dinainte să se ridice în picioare și care-i revenise acum atât de spontan și de natural, în explicațiile pe care le dădea unui om străin, în casa în care se născuse, din țara care fusese odată și a lui.

Între noi doi, pe masa din grădină, a deschis în fața mea valiza cu hârtii. M-am uitat ca pierdută la ea și am băgat automat mâna printre ele, până la fundul valizei. Erau scrisori vechi, plicuri, hârtii de-a valma, probabil cum îmi veniseră atunci în mână. Am ridicat un teanc nu prea mare de foi îndoite și, privindu-l, am recunoscut câteva titluri de poezii făcute de mine odată, pe vremuri. Chiar deasupra, prima, era una intitulată *Copilul meu*.

Când a intrat din grădină în casă și l-am urmat aproape automat, pentru că nu-mi puteam lua gândul de la amintirile mele, ne-am oprit în fața unei mobile la care țin mult. Este înaltă cam de 1,20 m, lată de 0,80 m și cam 0,60 m de adâncă, cu 7 sertare înguste. Se cheamă în Franța *semainier* (de la *semaine* = săptămână), adică fiecare sertar este prevăzut să conțină lucruri din câte o zi a săptămânii. Tare mi-a plăcut, de când mi-am cumpărat-o. În afara faptului că în principiu îmi plac sertarele, fiindcă pot să pun de toate în ele, această mobilă este și deosebit de elegantă, are proporții agreabile, sertarele alunecă ușor și sunt confortabile. Și mai era ceva care m-a atras să mi-o iau: primul sertar avea fund dublu, așa că din primul moment m-am gândit că îmi voi așeza acolo toate secretele, ceea ce mă fascina ca idee. Realitatea este că n-am avut secrete de pus în sertare, dar îmi fusese vândută chiar ca și când ar fi avut mai multe sertare cu fundul dublu, deoarece vânzătorul a

văzut imediat ce m-a atras și a profitat din plin ca să mi-o vândă. Și bine a făcut, pentru că mi-a servit mult de-a lungul anilor. Abia ajunsă acasă, am observat însă șiretlicul, dar ideea că am sertare cu fundul dublu îmi rămăsese și, ca să nu mă supăr prea tare, m-am mulțumit în fond numai cu unul și m-am obișnuit să pun în el tot felul de hârtii, note și notițe pe care toată viața am avut mania să le scriu, pentru ca, într-o zi, să-mi aduc aminte... Acum erau pe cale de a deveni „resturile gândirilor mele” sau ale „minunilor” prin care am trecut. Au fost extrem de puține cele ce și-au găsit locul în unicul sertar cu fundul dublu.

Dat fiind că, atunci când am plecat din România ca apatrizi, nu am avut dreptul să luăm nicio scrisoare și nicio fotografie, tot ce am strâns de atunci sunt cele ce le-a adus cu el, în bagajul său, soțul meu, care a plecat din țară cu trenul și nu ca noi, cu avionul, și cele ce-i trimiseseam eu prin poștă, în plicuri mici, cât am fost despărțiți. Mi s-a părut o minune acuma, când am putut ține în mână și aceste hârtii aduse de Bogdan, atât de pe neașteptate, de la București și mi-am dat seama imediat că îmi vor fi dragi, fiindcă ne priveau direct. Nu uit nicio clipă cum am fost obligată să distrug tot ce ne-a aparținut odată, mie și familiei mele, cum am ars, în noaptea dinaintea plecării noastre definitive din țară, singură în dormitorul meu, hârtii regale și multe altele, rămase de pe urma socrului meu și care probabil că astăzi ar fi avut mare valoare. Socrul meu a fost, vreme de șapte ani, aghiotantul Regelui Ferdinand și apoi, timp de opt ani, atașat militar al României la Roma.

De asemenea, am vie în amintire vizita pe care am făcut-o tatălui meu la București, după cutremurul din 1977. Cu ocazia aceea am scos de la Cimitirul Bellu actul de proprietate asupra mormântului socrului meu, pe care

voiam să-l avem în Germania cu noi. La aeroport, când am trecut prin vamă și au văzut acest act și o fotografie a socrului meu în uniformă și doliu după moartea soției (1921), fotografie la care țineam mult și pe care aș fi vrut s-o avem cu noi, mi s-au luat imediat pașaportul, actul și fotografia și au fost duse într-un birou, din care n-au mai apărut. Avionul Lufthansa cu care mă întorceam în Germania ajunsese la ora plecării, de acolo auzeam cum eram încontinuu strigată prin megafoane: „Frau Skeletti, Skeletti, Skeletti” răsună numele meu în tot aeroportul din București. Mă chemau să mă prezint, deoarece avionul era pe punctul de a pleca. Înțepenisem. Nu mă puteam mișca și nici nu știam ce se va întâmpla cu mine. Agitația era din ce în ce mai mare, când am văzut cum venea, alergând, unul care îmi flutura de departe pașaportul. Un altul fugea cu valiza mea ruptă. Mi-o rupseseră la vamă, să se uite în ea, fiindcă nu reușiseră s-o deschidă cu cheia pe care le-o dădusem în mână. La avion m-a primit o stewardesă, care a luat în primire valiza deschisă, din care se revărsau lucrurile care erau înăuntru, începând cu izmenele chinezești cumpărate pentru soțul meu și care la vamă au stârnit mare mirare. Atât actul de la cimitir, cât și fotografia nu le-am mai văzut niciodată.

După moartea tatălui meu, am triat și aruncat 5 ani hârtii rămase aici, în Germania, de la el. Erau în legătură cu viața lui, publicate în majoritate în străinătate. Toate amintiri și gânduri prinse și notate de el. Cum avea un cap foarte bine organizat și încă foarte lucid, cu toată vârsta înaintată, se exprima în continuare, chiar și în aceste scurte notițe manuscrise, în așa fel încât, de câte ori aveam ocazia să-mi cadă ochii peste ele, rămâneam profund mișcată de marea cultură pe care o exprima, prin exemple și comparații. Tot ceea ce scria m-a umplut

mereu de admirație pentru felul scurt, concis, dar foarte bogat și complex în care își transpunea gândirea. Ultimele lui scurte gânduri în legătură cu noi, urmașii lui, vi le voi dezvălui ceva mai târziu. Pentru mine, aceste câteva cuvinte au o mai mare valoare decât dacă mi-ar fi lăsat toate averile materiale ale unei lumi întregi.

Până astăzi am scris amintiri din viața mea, văzute din diferite puncte de vedere. Acum m-am uitat prin sertarele mele și mai sunt, cum am spus și mai sus, o serie întreagă de resturi de idei și gândiri, notate pe ici, pe colo, care nu și-au găsit rostul și menirea să fie publicate și care, de-a lungul anilor, au crescut în volum și în valoare pentru noi.

Toată viața am fost econoamă și, pe cât am putut, am folosit întotdeauna și resturile. Și de foarte multe ori le-am folosit bine. Uneori au ajuns să dea chiar rezultate mai satisfăcătoare decât dacă ar fi rămas aruncate pe undeva fără folos sau la gunoi.

În fond, astăzi, aici unde am ajuns eu, la o vârstă foarte înaintată și cu sănătatea foarte șubredă, sunt și eu un rest, un rebut, cum se spunea odată, mai demult, cred că în timpul războiului, când în principiu nu trebuia dat nimic la gunoi, ci chiar și resturile cele mai mici, din orice materie, se treceau la rebut și, de acolo, eventual, când se ivea ocazia, erau folosite la ceva.

Cam așa și cu mine și cu resturile mele de gândire, devenite pentru mine minuni. Nu știu de unde să le „apuc”, căci numai privind înapoi, cu ochii minții, dau resturile peste mine. Tot ce a fost esențial a constituit viața în sine și cursul ei. Restul, neglijat de multe ori, nici nu am observat că a fost, este și poate va mai fi de folos.

Și iată, vin resturile acuma de-a valma, năvală, buluc. Și mai vine pe deasupra și câte un dar ceresc, ca aceste „hârtii și hârtiuțe” rămase din familie, pe care le-am

strâns acum o jumătate de secol, în această valiză sosită astăzi cu Bogdan în Franța. Mi se pare că le văd pentru prima oară. Asta înseamnă oare că am neglijat pe parcurs atâtea și atâtea?

Pe un scaun, lângă sertare, îmi depusese el ușurel valijoara cu care venise, ca să-mi iau răgazul să le aranjez mai târziu. Nu m-am grăbit să le triez după ani și importanță, cum făceam de cele mai multe ori, fiindcă persista în mine un sentiment că ele sunt „căzute din Cer” și, dacă e așa, gândeam, mă voi lăsa ghidată de acest sentiment, adică fără grabă, în liniște, mă vor conduce ele pe mine când va trebui să decid cum vor fi orânduite pentru a servi, în fond, acestei noi cărți pe care o scriu acum și pe care am impresia că de fapt o scrie Bogdan, deoarece odată cu sosirea lui de la București mi-a adus nu numai hârtiile, dar mi-a inspirat ideea și mi-a dat impulsul de a scrie.

Până una-alta, am pus și hârtiile primite acum peste celelalte pe care le strânsesem de-a lungul anilor, în sertarele mele. Tot lăsându-le să mă ghideze, încetul cu încetul, au început să prindă ființă.

De fapt, tot reflectând la cele ce scriu, realizez că scriu din sertarele *semainier*-ului și din sertarele din creierul meu, pe care le deschid din când în când cu grijă. Și de acolo văd că încă mai ies multe mărturii interesante.

Așadar, să deschidem împreună sertarele.

CUPRINS

PREFAȚĂ de Filip-Lucian Iorga	5
CUVÂNT-ÎNAINTE	11
CAPITOLUL I. Sertarele mele	13
CAPITOLUL II. Copilul meu	24
CAPITOLUL III. Părinții mei	29
CAPITOLUL IV. Casa de familie a copilăriei mele	43
CAPITOLUL V. Mamselasi	54
CAPITOLUL VI. Guvernantele	63
CAPITOLUL VII. Bunicii materni	71
Sosirea Bunicului din Italia, la sfârșitul secolului al XIX-lea, și împământenirea în România	71
Cursul vieții familiei Vignali-Tuduri	78
Traversetolo, leagănul familiei din Italia	82
CAPITOLUL VIII. Monseniorul Joseph Schubert	90
CAPITOLUL IX. Bunicii paterni	97
CAPITOLUL X. Bucureștiul de atunci	110
CAPITOLUL XI. La moșii	123
La Pogana	123
La Cocoreni	135
CAPITOLUL XII. Cu trenul	140
Primele drumuri cu trenul	140
Cu trenul ministerial	145
Iar la închisoare	153
Aer, soare și lumină pentru muncitori	157
CAPITOLUL XIII. Iubirea	161
CAPITOLUL XIV. Fratele meu, Șerban	171
CAPITOLUL XV. Sărutul	175

CAPITOLUL XVI. Activitatea mea	179
Cooperativa AGENCO	179
Institutul de Geriatrie	180
Primul meu adevărat loc de muncă	180
Organizarea Institutului	194
Marea personalitate a Anei Aslan	197
Biblioteca Institutului	206
Cooperativa „Deservirea” — Secția Traduceri	208
Max-Planck Institut für Europäische Rechtsgeschichte (Institutul de cercetare „Max Planck” pentru Istoria Dreptului European)	213
CAPITOLUL XVII. Ultima seară a anului 2016	218
CAPITOLUL XVIII. Pauză de respiro înainte de anul 2017	220
CAPITOLUL XIX. Vlad Skeletti	223
1945-1947	234
Întorși la București	243
Regăsire	246
CAPITOLUL XX. Plecarea definitivă a mamei în Italia	250
CAPITOLUL XXI. Mutatul	252
CAPITOLUL XXII. Părinții lui Vlad	258
CAPITOLUL XXIII. Emil Skeletti, socrul meu. Unsprezece ani la Palatul Regal	263
Numirea ca aghiotant regal	263
Întregirea Neamului	268
Regele Carol II	273
Regele Mihai I	276
Ațașat militar la Roma	285
Compozitor de muzică italiană	288
Cugetări	295
Scrisoare pentru Vlad. Testament moral	319
CAPITOLUL XXIV. Întâmplări cu haz din veacul al XIX-lea: bunicul lui Vlad și frații lui	322
CAPITOLUL XXV. Radu Budișteanu, tatăl meu	326
Avocat și publicist	332
Scriitor și poet	335
Gânduri pentru urmași	340
CAPITOLUL XXVI. Miorița și Coroana de Oțel	343
CAPITOLUL XXVII. Cool	348
EPİLOG	361